

Ladislav Cabada: Politický systém Slovinska.

1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2005, 272 stran, ISBN 80-86429-37-7 (signatura knihovny ÚMV 52 339 PK).

Dalším svazkem edice nakladatelství SLON, zabývající se pluralitními politickými systémy, je kniha, věnovaná tichému souputníku České republiky na cestě demokratizace a euroatlantické integrace. Ještě před dvaceti lety Slovinsko spadalo kamsi za obzor průměrného Čecha (neboť bylo součástí Jugoslávie chápané jako jeden celek), pak nakrátko zazářilo díky konfliktu, vedenému s jugoslávskou armádou, aby se poté stále hlouběji zapísovalo do českého veřejného povědomí díky silící ekonomické a turistické výměně a kulturní spolupráci. Volbu nakladatelství musím proto pochválit tím spíše, že je zpracována aktuálně; obsah knihy je časově dotažen až bezprostředně před dobu samotného vydání. Vydání knihy, věnované politickému systému Slovinska, je o to záslužnějším počinem, že navzdory poměrně intenzivnímu rozvoji vzájemných vztahů je dosavadní počet odborných studií, věnovaných Slovinsku – jak nás hned v úvodu recenzovaného díla upozorňuje autor –, v porovnání s jinými středoevropskými nebo postjugoslávskými zeměmi velmi nízký a že tato publikace je první českou politologickou monografií, věnovanou této zemi.

Autor je jednou z výrazných tváří mladé vlny české politologie, spojené studiem na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy, vzniklé po pádu komunismu. Ladislav Cabada se uvedené zemi intenzivně věnuje již řadu let, podle vlastních slov z předmluvy mnohdy až s extrémním zaujetím, a dokázal si na české odborné scéně rozhodně vydobýt první místo mezi všemi, kdo se současným Slovinskem zabývají. Není proto divu, že autorem dočtyřné knihy je právě on.

Cabadovou „parketou“ je nepochybně komparace a popis politických systémů, důvěrně zná prostředí současné slovinské politiky, o poznání slabší je však jeho orientace ve vztazích Slovinska a Jugoslávie (jak ostatních republik, tak vztah Slovinska k centru federace), ale také ve slovinských dějinách, a to včetně období bezprostředně předcházejícího osamostatnění. Některé nepřesnosti můžeme možná připsat na vrub roztržitosti: například, že Hitler měl při dělení Slovinska mezi Itálii a Německo „zájem pouze o území s převahou německého obyvatelstva“ (Cabada, 2005, s. 55). Některé nepřesnosti jsou možná výsledkem nevhodné formulace: koncem 80. let 19. století se těžko mohly uvnitř „Srbského království“ (přesněji v Království Srbsko) objevovat rozpory mezi Srby, kteří byli v minulosti podřízeni Osmanské říši, a těmi, kteří žili na území za Dunajem, jednoduše proto, že žádná území za Dunajem k Srbsku tehdy nepatřila (viz Cabada, 2005, s. 49). Autor měl možná na mysli něco jiného (snad naráží na zadunajské Srby, působící ve vlastním Srbsku ve značném počtu například ve školství, ale i v jiných odvětvích...?). Jindy je formulace nejasná pro čtenáře: když autor mluví o „jiných částech Rakouska“, není zřejmé, zda míní rakouské (alpské) země či Předlitavsko (viz Cabada, 2005, s. 35). Některé nepřesnosti zase vypovídají o tom, že Cabada zná látku hlavně ze shrnujících pramenů: například zastánci unitárního jihoslovanského státu nezískali ve volbách v roce 1920 převahu, ale dokázali politickým obchodem s bosenskými muslimy tuto koncepci po volbách prosadit (viz Cabada, 2005, s. 46).

Cabada místy dodává zajímavé podrobnosti, které text osvěžují, včetně citátů, ale některé cenné detaily naopak vypouští. Když popisuje politicky výbušnou situaci kolem časopisu *Mladina* koncem 80. let 20. století a soudní proces následující po „získání tajného vojenského dokumentu“ (Cabada, 2005, s. 106–107), mohl dodat, čeho se dokument týkal: pokynů pro přípravu vyhlášení mimořádného stavu ve Slovinsku. Stejně tak mohl dodat, čeho se měla týkat „nátlaková demonstrace“ (viz Cabada, 2005, s. 110) Srbů v Lublani, zakázaná slovinským vedením v prosinci 1989: vyjádření solidarity se Srby z Koso-

va, veřejného odsouzení kosovských Albánců, čímž by byla nepřímou demonstrována podpora Slobodanu Miloševićovi a jeho politické linii, příkře se lišící od linie slovinských komunistů. Cabada v úvodní větě dotyčného odstavce píše, že „*slovinští komunisté po září 1989 vystupují konsekventně jako oponent centralistických snah S. Miloševiče*“ (Cabada, 2005, s. 110). Ovšem zmínku o tom, jak jejich vzájemný konflikt na posledním sjezdu jugoslávských komunistů v lednu 1990 vyvrcholil, čtenář najde jako letmou retrospektivní zmínku až o čtyři strany dále. Přitom šlo o událost, která byla skutečným začátkem rozpadu Jugoslávie a samozřejmě i cesty Slovinska z Jugoslávie ven. Poté se však současně vztahy mezi slovinským vedením a Miloševićem zlepšují, z oponentů se stávají svým způsobem partneři a Milošević výslovně uznává právo Slovinců na samostatnost.

Vztahu Srbska a Slovinska v rámci Jugoslávie, které jsou pro pochopení pozice Slovinska v bývalé federaci rozhodující, by vůbec stálo za to věnovat více systematické pozornosti, nikoli ho odbývat zmínkami roztroušenými porůznu v textu. Podobnou výtku je ovšem možné vznést všeobecně. Navzdory tomu, kolik místa Cabada vyhradil politickým dějinám, zejména přelomu 80. a 90. let 20. století, je jeho popis často dost chaotický. Ať už jde o starší nebo novější období, popis není uspořádán ani chronologicky, ani tematicky, takže mnohé údaje, které se čtenář dočte, je obtížné znovu nalézt. Na mnoha místech je nepřilíh zdařile oddělováno podstatné od podružného, autor zapadá do vleklé popisnosti, místo aby se snažil vytknout charakteristické rysy politického vývoje a jeho výsledky. Popis získává na kvalitě hlavně tam, kde se autor drží tématu, které je mu skutečně vlastní – formování a vývoje současných politických proudů na vnitropolitické scéně (naopak geneze *Slovinské lidové strany* od konce 19. století bude srozumitelná spíše tomu, kdo o ní ví více, než autor píše, nezasvěcenému může v hlavě způsobit trochu zmatek). Ačkoli je toto téma rozděleno mezi tři kapitoly, což není zrovna systematické, lze se v něm s trochou snahy poměrně dobře orientovat díky názvům příslušných podkapitol.

Politická kultura je určitě jedním z témat, jejichž zpracování bychom v knize této edice očekávali. Avšak čtenář by měl právo očekávat podstatně více. V porovnání s úvodním svazkem celé edice (*Kdo vládne Británii* Lenky Rovné) i s následujícím (*Francouzský politický systém* Michela Perottina) Cabada prakticky opominul soudní moc, které oba zmínění autoři věnují celou kapitolu. Oba dotyční věnují také velkou pozornost institucím parlamentu, prezidenta (respektive monarchie) a vlády, zatímco autor recenzované publikace odbyl ústřední instituce (včetně soudního systému) třicetistránkovou shrnující kapitolkou. Zčásti je to pochopitelné, poněvadž historie samostatného Slovinska a jeho institucí je nepochybně kratší, než je tomu v případě Velké Británie a Francie. Ale to nevysvětluje všechno – vždyť Rovná a Perottino v popisu vrcholných institucí také do historie příliš nezabíhají a věnují se současnosti.

Koncepce recenzované knihy je podstatně odlišná od obou zmíněných svazků edice. Cabada se výrazně soustřeďuje na proces formování politického systému, který na rozdíl od Velké Británie a Francie dosud není plně ustálený (jak je zřetelně vidět v trvajících diskuzích o možnostech územněsprávního členění země). Přesto se ale zdá, že Cabada věnuje neúměrnou pozornost osamostatňování a politickému vývoji samostatného Slovinska. Ve srovnání s Perottinem, který upozorňuje na proměnlivost politického systému páte republiky, jež popisuje, ale v popisu se soustřeďuje na postizení základních rysů tohoto systému, vyznívá Cabadův přístup zvláště nápadně. Jedna kapitola je věnována stručným slovinským dějinám. Další kapitola 70. a 80. letům v Jugoslávii, další pak situaci ve Slovinsku na přelomu 80. a 90. let 20. století, následující vnitropolitické situaci v roce 1991 (rok osamostatnění) a potom jedna politickému vývoji v letech 1991–2004. Závěrečná kapitola se zabývá demokratickým přerodem Slovinska. Mezi to se vklínila pouze výše uvedená shrnující kapitola o centrálních institucích, obsahově cenná kapitola o regionalismu a o místní správě a pak už jen stručná kapitolka o zahraniční politice. Perottino

historický přehled končí na pětasedmdesáté straně. Cabada k dotožení historie ke vzniku samostatného Slovinska potřebuje skoro dvojnásobný počet stran, protože zcela zbytečně uhýbá do nepodstatných odboček jako například k popisu partyzánských a protipartyzánských ofenziv za druhé světové války.

Autorovo úporné soustředění na moderní politické dějiny se příliš nesrovnává s celkovým zaměřením edice. Z hlediska čtenáře by bylo například prospěšnější, kdyby se autor v jednom bloku programově zaměřil na volební systém a na jeho průběžné úpravy, než aby ho popisoval roztržitě v souvislosti s politickým vývojem od vzniku prvních nekomunistických stran v roce 1988. I o výše zmíněném formování politické scény mohl ostatně pojednat zvlášť. Mohl se také věnovat spíše tvorbě zahraniční politiky než jejím cílům, výsledkům a postojům veřejnosti. Ale to by zřejmě musel od začátku ke knize přistupovat jinak.

Cabada často cituje sám sebe, což nemusí být na škodu, poněvadž na rozdíl od většiny zbývající použité literatury, většinou publikované slovinsky, představují jeho články a příspěvky do sborníků, většinou v češtině, pro českého čtenáře dostupné a srozumitelné prameny. Až potud je tedy vše v pořádku. Čtrnáct samostatných prací a tři další spoluautorství v seznamu literatury působí poněkud nápadně, všechny autorovy práce jsou však s knihou tematicky úzce spjaty. Jisté pochybnosti se ale mohou leckoho zmocnit, když knihu čte a neustále přitom naráží na citace z jiných autorových prací. Cabada je v *Politickém systému Slovinska* bezkonkurenčně nejcitovanějším autorem. Je však také autorem natolik významným a převyšujícím ostatní, aby to bylo oprávněné? I když přijmeme, že Cabada například ve svých předchozích článcích shrnoval různé informační zdroje, včetně žurnalistických, a je namístě citovat jeho, byť už jen z praktických ohledů, vtrívá se otázka, nakolik se právě jeho předchozí práce podepsaly na koncepci knihy. Je víc než pravděpodobné, že velmi. Autor recenzované publikace se nejspíš koncepcí příliš pečlivě nezabýval, pracoval prostě s materiálem, který měl už zpracován v jiné formě. A nelze si v této souvislosti odpustit poznámku, že cituje sám sebe i tam, kde příliš erudovaný není – v historických tématech a v problematice uspořádání Jugoslávie.

Tento náhled podporuje i skutečnost, že seznam literatury je tematicky poměrně chudý. Většinu tvoří nejružnější články (odborné i populární), sborníky a monografie, věnované současnému Slovinsku z pera slovinských autorů, vydané převážně od druhé poloviny 90. let 20. století, o nichž se dá důvodně předpokládat, že je Cabada nashromáždil během svých pobytů v Lublani od roku 1997. Tři práce se zabývají slovinskými dějinami; jednou z nich jsou shrnující dějiny, další dvě pak zpracovávají určitá témata vývoje slovinského politického života 20. století. Jiné dvě práce jsou věnovány ústavnímu postavení Slovinska v rámci Jugoslávie. Ke vztahu Slovinska a Jugoslávie jinak autor uvádí pouze populární článek Ladislava Hladkého v *Souvislostech*. Bez ohledu na Hladkého erudici je to málo. Přitom v českých odborných knihovnách jsou k dispozici například výtečné práce čelné odbornice na jugoslávský federalismus – Sabriny P. Rameťové (v první řadě *Nationalism and Federalism in Yugoslavia, 1962–1991*, popřípadě *Balkan Babel: Politics, Culture, and Religion in Yugoslavia*). Pro seznámení se vztahem Slovinska a Jugoslávie by byla dobře využitelná i kniha *Explaining Yugoslavia* Johna B. Allcocka.

Mimo souvislosti Cabada uvádí populární knížku Ivana Lovrenoviće o kulturních dějinách Bosny a Hercegoviny nejspíš proto, že vyšla v češtině a je snadno dostupná. Z popularizující literatury by však bylo vhodnější zařadit například *Slovenia and the Slovenes: A Small State and the New Europe* autorů Jamese Gowa a Cathie Carmichaelové. Dějinám Jugoslávie je věnována klasická práce Iva Bance o národnostních rozporech při jejím vzniku, dále jedna zahraniční práce z roku 1979, Cabada však nejčastěji odkazuje na knihu Michaela Weithmanna, shrnující populární formou dějiny Balkánu (česky vydanou v roce 1996). Weithmann ovšem není žádným odborníkem na Balkán, na dějiny ani na co-

koli jiného, je to prostě autor vydělávající si psaním o tématech, o něž má veřejnost zájem. Nic se nedá namítat proti použití jeho knihy jako orientační pomůcky při psaní. Ovšem odkazovat na ni je nehodné renomovaného autora, a to i přesto, že *Politický systém Slovinska* není do všech důsledků odbornou knihou. Jako pomůcku při práci přirozeně lze využít i školní atlas, ale to není důvodem k tomu, uvádět ho jako pramen. Čtenář by se poměrně dost o tématu, na něž se Cabada soustřeďuje (osamostatňování Slovinska), mohl dozvědět například z jiné populární knihy, konkrétně z *The Death of Yugoslavia* novinářů z BBC Allana Littlea a Laury Silberové, kdyby ji ovšem autor uvedl v seznamu. A dlužno říci, že i Cabadovi by mohla posloužit jako vhodné vodítko. Jako zasvěcené vodítko k dějinám Slovinska by zase mohl využít úvodní kapitulu sborníku, editovaného Jill Benderly a Evanem Kraftem: *Independent Slovenia: Origins, Movements, Prospects*. K dějinám Jugoslávie a jugoslávské myšlenky lze pak doporučit *Yugoslavia as History: Twice There was a Country* od Johna R. Lampeho, zcela opominuty by neměly být ani *Dějiny jihoslovanských zemí* autorského kolektivu kolem Miroslava Šestáka.

Za zmínku sice stojí několik prací, věnovaných slovinské národní identitě (přestože toto téma není v knize samostatně zpracováno), podstatnější je však to, že jediné teoretické politologické práce uvedené v bibliografii napsali čtyři současní čeští autoři a Samuel Huntington. Při vši úctě k nim a s vědomím nutnosti nabídnout čtenářům česky psané prameny v bibliografii jednoznačně schází přinejmenším kvalitní zástupce oboru komparace politických systémů s mezinárodním renomé, ať už jde o klasiky typu Giovanniho Sartoriho, Arenda Lijpharta nebo Gabriela Almonda, či o současné odborníky, například o Hansa Daaldera nebo o Davida Colliera. Několik málo sborníků a článků, vesměs srovnávacích politickou transformací postkomunistického Slovinska s jinými zeměmi, napsaných zahraničními autory, situaci nezachrání. Celkový dojem jednoznačně vyznívá tak, že Cabada pracoval s tím, co měl bezprostředně po ruce.

Určité drobné výhrady lze mít ještě po formální stránce. Počešťování srbochorvatských zkratk může čtenáře, který se jinak setká s originálními, popřípadě anglickými zkratkami, zbytečně mást. Není navíc jasné, proč autor počeštil srbochorvatské a nikoli slovinské zkratky. Místo srbochorvatského „skupština“ je lepší použít slovo parlament, znamenající totéž, a místo slovinského „Karantanija“ jako označení pro rané středověké knížectví by bylo namíste používat tradiční český výraz *Korutany*, které ostatně Cabada používá, jedná-li se o pozdější správní celek stejného jména. Používání slovinského výrazu „občina“ může být zavádějící vzhledem k tomu, že v češtině toto slovo znamená něco podstatně odlišného (někdejší společnou obecní, rozuměj vesnickou půdu); autor mohl minimálně zachovat psaní tohoto slova kurzivou. V případě jiných bývalých jugoslávských republik se bez problémů píše v tomto smyslu o okresech i přesto, že jde o jednotku v průměru menší a méně lidnatou, než tomu bylo v naší republice, takže stejný výraz by se dal použít i zde. Vzhledem k tomu, že v samostatném Slovinsku došlo k výraznému zvýšení počtu těchto nižších jednotek veřejné správy, tedy k další parcelaci a ke zmenšování, mohl by se snad použít i výraz „okres“, popřípadě „municipalita“. Naopak překlad slova „občina“ jako „komuna“, který použil Cabada při popisu státní správy v bývalé Jugoslávii, je zavádějící a nevhodný.

Celkově lze recenzovanou knihu hodnotit rozporuplně. Přináší velké množství faktů o zemi, která zůstává v mnohém neznámá – a neznámá by být neměla. Podává je bohužel způsobem, který není příliš zdařilý. Autor prostě nepřistoupil k psaní dost odpovědně. V první řadě si měl lépe ujasnit koncepci a poslání celé knihy a blíže prostudovat i témata, k nimž v době přípravy neměl dost materiálu. Předem si měl lépe ujasnit též koncepci jednotlivých kapitol tak, aby byly obsahově vyvážené a látka podána co nejpřehledněji. Konečně větší pozornost měl věnovat rovněž závěrečné redakci textu. Ačkoli k prvnímu svazku edice *Politické systémy* se dá vyslovit řada výhrad,¹ v celkovém souhrnu rozhodně nejsou tak závažné jako v tomto případě. Vždyť autor vlastně namísto přehledu politického systému Slovinska, jak slibuje název, předložil značně nekonzistentní přehled politického vývoje Jugoslávie a Slovinska, doplněný několika exkurzy do slovinského politické-

ho systému. To samozřejmě vrhá světlo na celou začínající edici. A je-li autorem přední badatel v dotyčné oblasti a současně jeden z nejvýraznějších představitelů mladší generace českých politologů, vrhá to samozřejmě světlo i na českou politologii.

Filip Tesař

¹ Většina těchto výhrad byla vyslovena v recenzi Filipa Tesaře. Viz Lenka Rovná: Kdo vládne Británii? Mezinárodní vztahy, ročník 40 (2005), číslo 2, s. 117–120.